

Yritys yliopistona, yliopisto yrityksenä

Kauunis ajatus yliopistoista, tai edes suuresta osaa niistä, ajatushautomoina on katoamassa. Useilla yliopistoilla ja niiden tutkijoilla on takana valitettavasti loistava menneisyys ajattelijoina. Aikaa laaja-alaiseen lukeneisuuteen jää entistä vähemmän ainakin niissä yksiköissä, joissa ”hae rahoitusta tai vaihda alaa” henki ohjaa toimintaa. Mutta jokainen yhteiskunta tarvitsee silti aina toimijoita, jotka täyttävät inhimillisen elämän perustutkimuksen nälän. Heikot signaalit viittaavat vahvasti siihen, että tuon nälänhädän saattaa pelastaa entistä enemmän tiedon- ja ymmärryksen luomuruokaa tuottavat riskiä pelkäämättömät yritykset. Toivo paremmasta siis elää.

Joidenkin yliopistojen osaksi jää kerätä rahaa, muttei käytää aikaa tutkimukseen – ajatuksella. Korvaavatko MOOCit (massive open online courses) vähitellen seinälliset kampuksat? Onko opintopisteillä lopulta 40-vuoden päästä merkitystä, jos ja kun ajattelu tapahtuu verkossa? Yksi trendi on silti selvä: opetuskunnan lisäykset niin Isossa-Britanniassa kuin Yhdysvalloissa ovat olleet jo vuosia marginaalisia hallintohenkilökunnan lisäyksiin nähden. Esimerkiksi Essexin yliopisto lisäsi vuosina 2005–2015 27 % opetushenkilökuntaa ja 81 % hallintohenkilökuntaa. Nämä lisäykset eivät ole heijastuneet koulutuksen hupenevien hyötyjen torjuntaan: 2014 Isossa-Britanniassa koulutettujen tulot olivat laskeneet ja jopa 47 % oli yli koulutettuja tehtäviinsä. Ilmiön syistä ja seurauksista kiistellään, mutta osa edustaa vahvasti näkökulmaa, ettei yliopistoissa tarvitse ajatella, kun sitä tarvitse tehdä työelämässäkään: omistautuva ajattelu ei ole suosiossa.

Tutkimusinstituutioita on ollut silti jo ammoisista ajoista lähtien. Tiedon soveltamisen arvo ymmärrettiin jo aikaan sitten ammattikorkeakouluissa, joissa panostettiin resursseihin työelämäverkostojen rakentamiseksi. Tämäkään ei silti ole ehkä ratkaisu kaikkeen. Jos kolmasosa Yhdysvalloissa valmistuvista insinööreistäkään eivät onnistu saamaan työpaikkaa, jossa voisivat hyödyntää koulutustaan, on kai oikeutettua sanoa: yliopistot tulisi keksiä uudelleen. Yliopiston idean keskeinen uranuurtaja John Henry Newman totesikin jo 1800-luvun lopulla, että yliopiston on tuotettava tietoa sen itsensä takia, muttei välttämättä perustutkimuksellista. Eikö siis yritys yliopistona voisi tässä olla ihan yhtä hyvä vaihtoehto, jos nykyisistä yliopistoistakin osa on jo yksityistetty ja ne kipuilevat resurssipulassaan ja pätkätoissään? Olisiko parempi, että taloudellinen tuki ohjattaisiin suoraan pienille yrityksille tai yhteisöille, jotka ottaisivat vastuun myös ajattelusta?

Kun Suomen yliopistot noin kahdeksisen vuotta ”yksityistettiin” oli siinä hallintotieteilijä ihmeissään. Ei siitä, että se tapahtui, vaan sen mahdollisista seurauksista. Tutkimusrahoituksen politisointi johti siihen, että karkeistaen ne, jotka halusivat tutkia sitä mistä eivät mitään tiedä hävisivät rahoituskilpailuja niille, jotka tiesivät, että tietävät jotain jostakin. Suurin osa, apurahasäätiöt poislukien, rahoituksesta näytti selvästi hakevan Suomen pelastusta ikääntyvän yhteiskunnan ja julkisen talouden ongelmiin. Valitettavasti, tai lohduttavan onneksi, Suomen yliopistot eivät olleet aivan yksin tämän

ongelman kanssa. Esimerkiksi 2025 Japanin väestöstä 30 % on yli 65 vuotiaita ja jo nyt Japanissa on pula yli 700 000 vanhustenhoitajasta. Jotta asia olisi korjattavissa, tulisi kai pikemmin huolehtia siitä, että tutkimusrahoitus kohdistuisi ajatteluun. Työvoimapulaan auttavat muut tekijät. Työvoiman vaikeampi kohdentuminen edellyttäisi nyt ainakin valmistuvien osaamisen ja työelämän todellisen osaamisen integrointia nykyistä tehokkaammin jo opiskelun aikana. Esimerkiksi massiivisilla osaamiskartta-analyyseilla siitä, mitä osaamista työelämässä todella tarvitaan ja kuinka kaukana koulutuksen antamat valmiudet ovat siitä, tarjoaa tähän yhden mahdollisuuden. Varsin selvää on, että maahanmuuton myötä myös suomalaisten ajattelulle omistautuvien kansainvälinen liikkuvuus lisääntyy. Tosi-asia on tietysti se, että jos Suomi ei mahdollista tutkijoille turvattua elämää edes kohtuullisilla ansiolla, vaan nöyryyttävä ”palkkaorjuus” joissakin yliopistoissa ainakin jatko-opiskelijoilla jatkuu kuukausipätkillä ja siivoojan palkkaa pienemmällä palkalla, ollaan ison kysymyksen edessä. Kuten 23-vuotias ympäristötieteen opiskelija keskustelussamme lentokoneessa asiasta totesi:

- ”Miksi olisin edes maisterivaiheessa jäänyt enää Suomeen kun näin, että edessä on nöyryyttävää pätkää olitpa sitten välkky tai et. Lähdin Tanskaan”.
- ”Olet siis nyt jatko-opiskelija siellä?”
- ”Kyllä. En ole parhaimmasta päästä, mutta täällä on sentään kunnan sopimukset ja täällä päästään sentään palkoissa jo yli 4000 €”.

Tämä oli jo totta jo 2014 kun tein sopimusta tanskalaisen kollegan kanssa ja kysyin mihin pitää varautua jatko-opiskelijoiden kohdalla kustannuksissa. Vastaus: me emme maksa mitään kovin korkeaa palkkaa, mutta lähtö on 4000 €/kk. Suomessa tietysti perusteluna on se, että kansansivistyksellisesti on parempi antaa mahdollisuus useammalle jatko-opintoihin, mutta kai on myös niin, ettei kaikkien tulisi kuormittaa yliopistojakaan, jos ja kun tutkimukset ovat ajattelemtoman toiminnan lopputulos ja sijoittuminen työmarkkinoillekin on vain hankaloitunut ylikoulutuksen myötä. Näyttää silti, että hallinnon ontologioiden tunnistamiselle ja analyysille on kasvava kysyntä ajattelusta puhumattakaan.

On erityisen vaikeaa hallintotieteilijänä ymmärtää miten tutkinto sen enempiä kuin tekoäly voisi tehdä meistä viisaampia päätöksissämme. Nehän luovat vain valmiudet hyvää päätöksentekoon, mutta ne voivat myös johtaa meitä ajattelemtomuuteen. Organisoitumisen maailmassa näyttää siis edelleen siltä, että osaako johtaa ja tehdä päätöksiä – vaikka tilanne voi olla täysin päinvastainen. Johtamisen ja organisoinnin käsitteistö voi johtaa meitä harhaan, jos sen taustalla on esimerkiksi dualistinen oletus: toisen ajattelee ja toiset päättää – tai vielä pahempaa toisilla on oikeus ajatella tai toisilla oikeus päättää. On täysin mahdollista, että esimerkiksi *start up*-yrityksissä kehittyi yliopistojen uusi idea. Ne pitävät hallintokulut kurissa ja ideoinnin käynnissä. Ja selvää on, että ainakin osassa maailman yliopistoista hallintoa on lisätty, ei ajattelun ja tutkimuksen mahdollistamiseksi, vaan maksavien opiskelijoiden hankkimiseksi ”luksuskampuksilla”.

Jari Vuori
Päätoimittaja